

УКРАЇНА — ЗЕМЛЯ УКРАЇНЦІВ

Українська нація сформувалася у басейнах річок Північного Причорномор'я і засвоїла торгові шляхи з півночі на південь. Дніпро, Південний Буг, Дністер, Кальміус, Сіверський Донець — це не просто потоки води, це велетенська комунікація, яка з Балтики та Північного моря приводить у море Чорне, а далі у Середземне та світовий океан. Ну а той, хто контролює торгові шляхи, — володіє багатствами нашої цивілізації.

Якщо ми подивимося на мапу Європи, то побачимо, що посередині її перегороджують гори Карпати. І найкращим місцем, де можна потрапити з Азії до Західної Європи та повернутися назад, не здираючись гірськими схилами, є північ Галичини та Волинь. Це — стратегічний коридор, який з'єднує Європу та Азію. Північніше існує ще один — Сувалківський, він проходить через Білорусь. Але це — все.

Отже, Україна — велетенське перехрестя річкових та суходільних шляхів, які ведуть з півночі на південь та зі сходу на захід. Будь-який товар чи людина, віз чи потяг, будь-який трубопровід чи кабель, який прямує до Європи, вимушений обирати маршрут через Україну чи Білорусь. Ми — гігантський природний хаб, який зібрав у собі водні й суходільні шляхи, залізниці, газо- та нафтопроводи, лінії електропередачі та хвилеводи. І це не наша заслуга чи вада. Це — географія.

Історики твердять, що все почалося з води. Перші людські поселення виникали біля води. Не лише, щоб її пити — вода є найдавнішим і найпростішим способом комунікації. Пліт і човен давали можливість перевозити товари та людей ще до появи колеса й доріг. А тепер зверніть увагу на наші річки — їхні

Жито – сакральна культура для українців. Не дарма слова «жито» і «жити» співзвучні.

притоки покривають всю територію України, неначе капілярні судини. Вони сходяться так близько, що перетягнувши човен кілька кілометрів, можна потрапити з басейну Дніпра в басейн Кальміусу чи Сіверського Дінця, з Дністра — до Бугу, а спустившись до моря, пропливти вздовж берега і потрапити в будь-яку з річок.

Територія України розділена на дві великі природні зони — степ та лісостеп. Там відповідно виникли дві основні традиції українського життя — напівкочова (козацька) та осіла (руська). І завдяки щільній річковій системі обидві традиції підтримували постійну комунікацію між собою, сформували спільну мову та культуру, яку називають українською.

Покладіть свою праву руку на мапу України. Під великим пальцем у вас опиниться Дунай, під вказівним — Дністер, середній палець потрапить на Південний Буг, підмізничий — на Дніпро, мізинець — на Сіверський Донець, а долоня накриє Чорне та Азовське моря. Наша долоня — це символ української землі. 5 пальців, які створюють одну долоню, 5 річок, які стікаються в єдину водну систему.

Так, буквально на пальцях, можна пояснити, чому українці — єдиний народ від Закарпаття до Луганщини і чому наша історія — єдине ціле, не зважаючи на політичні лабіринти, в яких блукали окремі землі.

Але не забуваймо і про Крим. Крим — це Україна, чи не так? А значить історія Криму — це частина історії України, вони розвивалися у тісній взаємодії та постійній комунікації. Ще раз погляньте на карту і переконайтеся, що український народ — найближчий та єдиний суходільний сусід кримських народів.

А отже ми не випадково живемо на цій землі. Народи-предки українців та кримців тисячі років формували спільну матеріальну та інформаційну комунікацію, яка стала основою для формування української та кримськотатарської націй.

Але що таке нація? Нація — це добровільне об'єднання людей навколо національної ідеї, мови та культури. А національна ідея — це сенс і спосіб існування нації, який проявляється у спільній системі цінностей, спільному звичаї, спільному уявленні про добро і зло, спільній філософії, спільному світосприйнятті, спільному характері, спільній мові та спільному прагненні жити власним розумом на своїй землі.

Історія — не набір фактів і дат, а безперервний процес, який не зупиняється ні на мить. Крок за кроком, плем'я за племенем, народ за народом, держава за державою наші предки творили єдність, яка й породила українську національну ідею. А нині ми продовжуємо втілення цієї ідеї та передаємо її нащадкам.

Саме тому, спираючись на праці українських істориків, археологів та етнографів, ми вибудували в єдиний ланцюг події минулого, які призвели до появи на мапі світу незалежної держави з назвою Україна, нашої Батьківщини.

Тож учіться пишатися своїми предками, і нащадки пишатимуться вами. Бо українець — не лише той, чиї діди були українцями, але й той, чиї діти будуть українцями. А бути українцем — це означає говорити українською мовою, розділяти українську систему цінностей, жити українським звичаєм, знати українську історію та любити Україну.

ДОДЕРЖАВНА ЕПОХА — УСЕ ТІЛЬКИ ПОЧИНАЄТЬСЯ

до VII ст. до н. е.

Землі України були одним з центрів первісної індо-європейської комунікації, адже розселення людей у Євразії проходило через Північне Причорномор'я, і воно стало однією з коликів європейської цивілізації.

Найдревнішу стоянку давніх людей на території України знайдено біля села Королеве на Закарпатті. Вона датується мільйоном років до нашої ери. Цей період в науці зветься **давньою кам'яною добою**, або ж **палеолітом**. Сліди стоянок людей палеоліту виявлено від Закарпаття до Криму та Подніпров'я.

У часи **раннього та середнього палеоліту** (до 30 тис. р. до н. е.) на наших землях жили представники

виду *homo erectus* (людина прямоствана). Вони використовували кам'яні знаряддя праці, проте полювати ще не навчилися, натомість збирали плоди й харчувалися м'ясом загиблих тварин. *Homo erectus* знали вогонь, і саме з ними пов'язують виникнення мови. Поруч жив інший вид людини — неандертальці, представники якого схрещувалися з людьми прямостваними й залишили свій слід у генофонді людства.

Сучасні люди, або ж *homo sapiens* (людина розумна), сформувалися в епоху **пізнього палеоліту** (40-10 тис. р. до н. е.). Їх називають кроманьйонцями. На території України кроманьйонці лишили понад

Такі трипільські артефакти ви можете побачити в колекціях багатьох українських музеїв

800 стоянок давніх мисливців — найвідоміші у Радомишлі на Житомирщині, Мізині на Чернігівщині та просто серед Києва побіля Кирилівської церкви. Кроманьйонці робили з каменю ножі, наконечники для списів та гарпунів, а з кістки — голки для шиття та риболовні гачки. Ці люди створили багато малюнків на стінах печер і навіть різьблення та гравюри на кістці.

Середня кам'яна доба або ж **мезоліт** (біля 12-7 тис. р. до н. е.) залишила нам знахідки Смячківських стоянок на Чернігівщині, Кукрецької культури у Причорномор'ї та Кудлаївської в Поліссі. Люди тих часів удосконалили мистецтво виготовлення зброї і були вправними мисливцями та рибалками.

Схожі пам'ятки одного періоду, знайдені в одному регіоні, називають *Археологічними культурами*.

Дніпро-Донецька та **Буго-Дністровська** культури представляють **нову кам'яну добу**, або ж **неоліт** (близько 9-3 тис. р. до н. е.). Окрім збирання та полювання люди тих часів уже займалися тваринництвом. Вони навчилися добре тесати камінь, свердлити його, робити складні знаряддя праці. До цього періоду відноситься знаменита Кам'яна Могила біля Мелітополя — кам'яний пагорб із печерами, вкритий тисячами стародавніх наскельних зображень, що слугував правдивим вівтарем.

Найвідомішою культурою часів **мідної доби** або ж **енеоліту** (4-3 тис. р. до н. е.) є **Трипільська**, яка мала розвинене землеробство та скотарство. Залишки величезних трипільських поселень, кераміку із вигадливими візерунками, культові статуетки та домашнє начиння знаходять на території від Дніпра аж до Трансильванії. Трипільці мали мідні знаряддя праці, їхнє життя було добре організоване, розвивалися ремесла, зокрема гончарство. Трипільська хата — це будова, у якій могла би мешкати навіть сучасна людина,

а населення деяких міст перевищувало 15 тисяч осіб. Саме під час мідної доби зародився осілий спосіб життя. Ямна культура, сліди якої знаходять на південно-східних землях України та за Доном, містить ознаки спеціалізації у виробництві інструменту для подальшого обміну.

Бронзова доба (3-1 тис. р. до н. е.) залишила на території України селища та кургани багатьох культур, зокрема *Катакомбної*. Свою назву цей період отримав від бронзи — сплаву міді й олова — з якої робили знаряддя праці та зброю. Тоді ж було винайдено складні механізми, як, наприклад, ткацький верстат. Люди стали жити родовими групами. У цей період скотарі відокремилися від орачів: одні кочували разом зі стадами, а інші осіли на землі, яку обробляли.

Першим народом з наших теренів, про який залишилися письмові згадки сусідів, були кіммерійці. Жили вони у **Залізну добу** (1 тис. р. до н. е.) і вміли робити знаряддя та зброю із заліза. Кіммерійці були кочовиками, займалися скотарством і мали розвинені ремесла.

Про кіммерійців як про вправних воїнів, що робили походи до Малої Азії ще у VIII ст. до н. е., згадують асирійські та грецькі джерела. Кіммерійці зокрема були чудовими вершниками та майстерними лучниками.

Літописці повідомляють про набіги кіммерійців на країни Малої Азії — Лідію, Каппадокію та Ассирію.

Грецькі історики згадують про Кіммерійську державу, яка охоплювала все Північне Причорномор'я та обидва береги Керченської протоки та мала столицю Кіммерикон. Грецький поет Гомер писав про них: *«Там кіммерійці живуть, і їхнє місто, та й ціле їхнє царство, хмарами вкутані вічно й туманом»*.

Українські літописи теж згадують кіммерійців, називаючи їх цимбрами.